

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de
Antverpiæ, 1632

Sect. II. De Diuisione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

alio, qui non est *homo*, non sit etiam cognitio clara hominis; & quo differat à definitionis conceptu. Difficultas obuia omnibus, sicut & solutio, scilicet, in conceptu *hominis* concipi præcisè hominem, in ordine ad hæc accidentia externa, formam corporis, faciei, manuum, &c. in definitione verò cognosci in ordine ad connotata propriissima illius, scilicet ad sensationem & discursum, & non solum cognosci connotata, sed & ex illis virtutem ipsam discurrendi & sentiendi; quod non cognoscitur, quando dicitur *homo*, tunc enim solum apprehenditur forma hæc exterior. Idem est de aliis animantibus, & rebus omnibus, quæ antequam definiantur, apprehenduntur quidem conceptu aliquo proprio, sed valde imperfecto. Proprio dico, quia distinguuntur ab omni eo quod non est ipsa, aliàs non possent definiri.

SECTIO II.

De Diuisione.

DIVISIO est oratio, totum in suas partes distribuens, vt, *hominis alia pars est corpus, alia anima*. *Homo*, qui diuiditur, dicitur diuisum; partes verò diuidentes, dicuntur membra diuidentia. Diuisio est duplex, sicut & definitio; alia nominis, alia rei. Nominis, vt, *significatum canis alius est piscis marinus, aliud animal latrabile*. Diuisio rei est, quæ distribuit rem in suas partes, vt patet in diuisione posita hominis. Diuisio rei alia est *physica*, id est in partes physicas, vt hominis in corpus & animam; alia *metaphysica*, id est in partes metaphysicas, vt hominis in animal & rationale. Vtraque hæc diuisio dicitur *actualis*, quia diuidit totum in partes quibus actu constat. Alia est diuisio *potentialis*, quæ diuiditur totum in partes quas actu non habet, sed potest habere, vt, *animal aliud est rationale, aliud irrationale*. Hæc diuisio dicitur *generis in species*, quæ vocantur partes solum potentialiter, quia genus in suo conceptu non eas dicit actu, sed aptitudine; potest enim illas habere, quod non contingit in partibus actualibus: homo enim non solum potest habere animam & corpus, sed sine illis actu existentibus non potest concipi homo actu existens, idè debet eas actualiter habere.

Aduerte, cum diuisio sit partitio rei in partes quibus componitur, pro multiplicitate partium, multiplices etiam esse posse diuisiones. Quia ergo alia partes sunt integrantes, vt manus, pes, brachium, respectu animalis; hæc & illa aquæ gutta respectu totius aquæ; idè diuisio in has partes dicitur *integralis*. Deinde, quia totum aliquando est accidentale, id est ex substantiâ & accidenti, vt album, nigrum; idè diuisio in has partes dicitur *accidentalis*, vt, *albi alia pars est subiectum, alia albedo*. Item datur diuisio *subiecti in accidentia*, vt, *homo alius est albus, alius niger*. Item *accidentia in subiectis*, vt, *album aliud est papyrus, aliud homo, aliud cygnus, &c.* Item diuisio *accidentis in alia accidentia in concreto*, vt, *album aliud est dulce, aliud amarum, aliud frigidum, &c.*

Harum diuisionum leges tres sunt. Prima, ne habeat multa membra diuidentia, vitandæ confusionis causâ. Secunda, ne vnum membrum in alio includatur: quare hæc diuisio non est bona,

animal aliud est rationale, aliud homo, quia *homo* includit *rationale*. Tertia, vt membra diuidentia adæquent diuisum: quare hæc non est bona, *hominis alia pars est anima, alia visio*, quia præter has est etiam alia pars, *corpus* scilicet.

Modi argumentandi in diuisione quatuor assignantur communiter. Primus est, vt cui absolute conueniat aliquod membrum diuidentis, absolute conueniat diuisum, vt, *est animal, ergo viuens*; quia animal est membrum diuidentis viuens vt sic. Hic modus argumentandi non est absolute verus in omni diuisione: nam in diuisione physica non valet ab vno membro diuidente ad diuisum, v. g. *est anima rationalis, ergo homo*, non valet: item neque valet, *est albedo, ergo & album*. Tantum ergo intelligendus est ille modus argumentandi in diuisione metaphysica totius potentialis in inferiora: bene enim valet ab inferiori ad superius, *est homo, ergo animal; est equus, ergo animal*. Secundus modus argumentandi est à negatione diuisi ad negationem omnium partium diuidentium, vt, *non est animal, ergo neque rationale, neque irrationale*. Hic tamen modus argumentandi solum est intelligendus in diuisione totius potentialis; nam in aliis diuisionibus non valet: neque enim est bona consequentia, *non est homo, ergo neque anima rationalis*. sicut enim è contrario paulo antè dixi, non valet, *est anima, ergo est homo*; ita nec valet, *non est anima, ergo non est homo*. Tertius modus argumentandi communis omnibus diuisionibus est, vt cui conuenit ratio totius, conueniat aliquod ex membris diuidentibus, vel disunctiue, si totum fuerit potentiale; vel collectiue, si fuerit totum actuale. v. g. *est animal, ergo vel homo vel equus*, digne vtrumque potest de illo affirmari. At verò si dicas, *est homo, debet affirmari collectiue, ergo est anima & corpus unita in se*. Vel è contrario etiam à negatione omnium partium valet consequentia ad negationem diuisi, v. g. *non est rationale neque irrationale, ergo non est animal*: item, *non est anima nec corpus unita in se, ergo neque homo*. Ratio est, quia totum non distinguitur ab omnibus suis partibus collectiue sumptis, quare à negatione earum bene valet consequentia ad negationem totius, & ab affirmatione illarum ad affirmationem totius. Quartus modus argumentandi est, vt de quo affirmatur vnum membrum diuidentis, negetur aliud, v. g. *est animal rationale, ergo non est irrationale; est anima, ergo non est corpus*. Hic modus argumentandi non videtur habere locum in diuisione totius metaphysici in partes: neque enim verè dicitur, *est animal, ergo non est rationale*, aut è contrario, *est rationale, ergo non est animal*. Tamen, si res bene consideretur, locum habet etiam hæc regula, quia eo modo quo *animal & rationale* sunt partes hominis, id est metaphysicè, eo modo vna non est altera, & bene valet metaphysicè, seu ratione nostrâ, *animalitas non est rationalitas*, nec è contrario.

Rogabis, an diuisio à definitione distinguatur. Ratio dubitandi est, quia idem est dicere, *hominem esse animal rationale*, quæ est definitio hominis; ac dicere, *hominis alia pars est animal, alia rationale* quæ est diuisio essentialis hominis: item idem est dicere, *hominem componi ex animâ & corpore & visione*, quæ est eius definitio physica; ac dicere, *hominis aliam partem esse corpus, aliam animam*,

De Definitione, Diuisione, & Argumentatione. SECTIO II. 31

nam, quæ est eius diuifio physica. Respondent nonnulli, definitionem à diuisione distingui: quia licet idem cognoscatur per utramque, definitio tamen coniungit partes, quas separat diuifio, quod fit per illam particulam, *alia pars est animal, alia rationale*.

13 Contra hanc doctrinam benè insurgit Hurta-
do Disputat. 10. Logices §. 36. eam ego sic im-
pugno: rogo enim, in quo consistat illa separatio
partium, quæ fit per diuisionem, & non per de-
finitionem. Neque enim consistit in eo quòd
cognoscatur vna pars sine alià; utramque enim
simul cognoscimus, quando diuidimus totum:
neque consistit in eo quòd cognoscatur vna vt di-
stineta ab alià, quia hoc etiam cognoscitur per
definitionem. Nec video, quid aliud esse possit
ea separatio per intellectum quæ in diuisione re-
peritur, quam cognitio explicita vtriusque par-
tis; quæ ideo dicitur diuifio, quia non confundit
vnam cum alià: at hæc cognitio explicita vtrius-
que partis est etiam definitio, ergo diuifio & de-
finitio non distinguuntur.

Circa diuisionem verò totius potentialis ad-
dendum est, si ea comparetur cum toto diuifio,
non esse definitionem illius; neque enim *animal*
definitur per *rationale & irrationale*, quæ sunt
membra diuidentia animalis: si verò illa diuifio
comparetur cum speciebus animalis, dicendum
est, eam esse definitionem earum specierum, v.g.
hominis & bruti. Ratio est: quia cum ex parte
subiecti cognoscatur clarè ratio generica quæ di-
uiditur, & ex alià parte in membris diuidentibus
cognoscatur clarè differentia specierum, ibi da-
tur definitio earum per genus & differentiam
clarè cognitam. Quòd si membra diuidentia to-
tius potentialis sint non differentia, sed species
còfusè cognitæ; vt v.g. *animal aliud est homo, aliud
equus*, dicendum est, eam diuisionem non esse
definitionem, neque animalis, nec hominis, aut
equi, quia neque *animal* definitur per *hominem*
aut *equum*, neque *homo* per *hominem*: cuius ea est
ratio, quia definitio (vt diximus) debet explicare
genus & differentiam; per *equum* autem & per
hominem non explicatur differentia hominis & leo-
nis, sed per *rationale & irrationale*.

14 Sed obieciat, Si diuifio & definitio idem sunt,
vt quid assignantur tres modi sciendi, *definitio*,
diuifio, & *argumentatio*, cum non sint nisi duo tan-
tum, definitio scilicet & argumentatio? Respon-
deo, diuisionem à definitione distingui saltem
respectu totius potentialis, vt proximè ostendi.
Cum autem in scientiis sapissimè tradantur di-
uisiones totius potentialis, seu generum in spe-
cies, quæ diuisiones comparatæ cum genere, non
sunt definitiones, necessum fuit absolute, distin-
guere diuisionem à definitione; quia per defini-
tionem non posset genus diuidi in species, vt fit
per diuisionem. Et hoc sufficiens fuit fundamen-
tum, ad distinguendos tres modos sciendi.

Verum quia sub genere, *animalis* v. g. duo
sunt, & *homo* & *equus*, quæ dicuntur species; &
rationale & *hinnibile*, quæ sunt differentia; du-
bium est an *animal* diuidatur in species, an in dif-
ferentias. Docent aliqui, in solas species, eò quòd
differentia non sint partes generis; partes enim
generis sunt potestatiuæ, id est, sunt partes de
quibus prædicari potest genus: hoc autem non
prædicatur directè de differentia, sed de specie;

neque enim rectè dicitur, *rationale est animal*, sed
homo est animal. Ego tamen puto, tam species
quàm differentias esse partes potestatiuas, in quas
potest diuidi genus. Et ostendo id euidenter; nam
non solum rectè dicitur, *animal aliud est equus*,
aliud homo, sed etiam, *aliud est rationale, aliud hin-
nibile*: imò hæc diuifio est adhuc directior quàm
prima, & non est in partes actuales, quia *animal*
non componitur ex *rationali* & *hinnibili*, ergo est
in partes potestatiuas. Et ratio est euidentis, quia
animal non solum est aliquid superius ad *homi-
nem* & *equum*, sed etiam ad *rationale* & *irrationale*.
Ratio autem aduersariorum nihil probat; quia
ad diuisionem non requiritur, vt res diuisa præ-
dicetur de membris, sed vt membra diuidentia
de diuifio, hoc modo, *animal aliud est rationale*,
aliud est hinnibile. Quòd verò etiam species sint
membra, patet; quia etiam rectè dicitur, *animal
aliud est homo, aliud equus*, vel si aliter velis diui-
dere animal, *aliud est animal rationale, aliud ir-
rationale*.

Dices adhuc, Diuifio generis in species est cla-
rior, quàm ipse conceptus genericus, alioquin
ea diuifio non esset modus sciendi; ergo conce-
ptus diuidens debet includere genus ipsum, &
simul differentiam, alioquin non esset clarior no-
titia illius. Sed respondeo facilè, eo ipso quòd
ex parte subiecti ponitur conceptus genericus,
non esse necessum, ad habendam de illo clario-
rem notitiam, vt ipse conceptus genericus repe-
tatur in diuisione; sed sufficit si addatur conce-
ptus ipse differentia, modo à me explicato: tam
clarè enim cognoscitur animal, si dicam, *aliud
est rationale, aliud hinnibile*, quàm si dicam, *ani-
mal aliud est animal rationale, aliud est animal
hinnibile*, neque ea repetitio animalis est neces-
saria.

Vrgebis fortè adhuc, *rationale* non esse pro-
priè differentiam, sed concretum ex differentia
& ex subiecto; in hoc autem concretum fortè fa-
teberis posse diuidi genus immediatè, differen-
tias autem propriè esse *rationalitatem*, in quam
non potest diuidi *animal*, quia non potest dici,
animal aliud est rationalitas, aliud hinnibilitas. Sed
contra Primò, quia etiam *rationale* est differen-
tia, alioquin animal rationale non esset definitum
constans genere & differentia. Contra Secundò,
quia in hoc sensu, sicut non potest dici, *animal
aliud est rationalitas*, ita nec de specie in abstracto
potest prædicari animal, hoc modo, *humanitas est
animal*, vel, *animal aliud est animalitas rationalis*.
Constet ergo, differentiam debere sumi in con-
creto; vt sic autem, iam constat esse partem diui-
sionis generis, quæ rectè de illo prædicari potest,
non minus quàm species ipsæ.

SECTIO III.

De Argumentatione, & eius
speciebus.

ARGUMENTATIO est oratio, in quâ vnum ex
aliis infertur, vt, *Omnis homo est animal, Pe-
trus est homo, ergo Petrus est animal*. Ecce *Petrus
est animal* sequitur ex eo, quòd *omnis homo est ani-
mal*, & *Petrus est homo*. Argumentatio dicit in
recto tam consequens illatum, quàm anteces-
dens